

Komunikat Jury

XVII edycji konkursu „Historia Bliska”

Konkurs „Polacy–Sąsiedzi po II wojnie: przeciw sobie, obok siebie, razem...”, ogłoszony w roku szkolnym 2012/13 przez Ośrodek KARTA i Współorganizatorów: Europejską Sieć Pamięć i Solidarność, Fundację Körbera (Niemcy) i Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, kierował uwagę młodzieży nie tylko poprzez temat, ale i rozszerzenie ram regulaminowych – ku kontaktom „ponad granicami”. Jednak podjęcie realnej współpracy grup międzynarodowych okazało się wyzwaniem zbyt trudnym, być może ze względów organizacyjnych i krótki czas, jaki przeznaczony był na realizację zadań. Doświadczenie obecnej edycji konkursu traktowane jest więc jako pilotażowe rozpoznanie potrzeb społecznych i badawczych, a także nośności tematu.

Spośród nadesłanych dokładnie 100 prac (w tym 48 zespołowych) dwie prace stworzyły zespoły polsko-niemieckie, po jednej zespoły: polsko-litewski, polsko-ukraiński, białorusko-ukraiński, dwie prace nadesłali uczniowie z Ukrainy, jedną – młodzież z polskiej szkoły na Białorusi. W konkursie uczestniczyło w sumie 228 uczniów, w tym: 163 dziewczęta (71%) i 65 chłopców; prace nadeszły z 81 szkół z 76 miejscowości całej Polski (i kilku spoza kraju). Młodym autorom towarzyszyło 95 opiekunów – przeważnie nauczyciele historii i języka polskiego, ale także lokalni pasjonaci historii czy działacze stowarzyszeń i członkowie rodzin.

Najczęściej (aż w 41 pracach) podejmowano problem relacji polsko-niemieckich – szczególnie na Śląsku (zarówno Górnym, jak i Dolnym), ale także polsko-ukraińskich i polsko-łemkowskich (16 prac). Mniej liczne, ale nie mniej wyraziste problemowo były prace pokazujące relacje polsko-czeskie, polsko-litewskie, polsko-słowackie, polsko-żydowskie czy nawet polsko-czeczeńskie bądź polsko-ormiańskie. Te ostatnie są następstwem obecności w Polsce „nowych sąsiadów” innych narodowości – imigrantów czy wojennych uchodźców, którzy znaleźli tu swoją nową ojczyznę. Niekiedy w pracach opisywano relacje z wieloma nacjami, a także sąsiadami „wewnętrznymi” – nie zawsze w oczywisty sposób uświadamianymi – jak relacje sąsiedzkie rywalizujących ze sobą dzielnic rozbudowujących się miast, zagarniających w swoje granice pokłócone wioski.

Punktem odniesienia dla pokazania zmieniających się relacji „przez granice” najczęściej były wydarzenia polityczne, w tym te wielkie: wspomnienia dramatycznych zdarzeń z okresu II wojny (obozы koncentracyjne, praca przymusowa, krwawiąca „granica” polsko-ukraińska) czy powojennych wysiedleń; list biskupów polskich do biskupów niemieckich i akcje pojednania polsko-niemieckiego, rok 1968 i inwazja na Czechosłowację, stan wojenny i sąsiedzka solidarność z Polakami, potem upadek systemu komunistycznego.

Także kontakty ze sfery kulturalnej, gospodarczej czy życia codziennego były znakomitym polem badawczym dla młodych autorów, którzy mogli poznać historię niekoniecznie ustawioną „na koturnach”. Na przykład – barwne i z perspektywy czasu nawet zabawne opowieści o „podróżach handlowych” do krajów komunistycznych (ZSRR, Węgier, Jugosławii, Czechosłowacji, NRD) – w tym o przemyśle pożądanego towarów; trudna w początkach organizacyjnych wymiana młodzieży, relacje z cudzoziemskimi pracownikami czy pracodawcami sezonowymi, aż po kontakty kibiców podczas Euro 2012.

W pracach pokazano wielką rozpiętość stanów emocji w takich sąsiedzkich kontaktach: od nienawiści, niechęci, braku zrozumienia, przez rodzące się zaciekawienie, zaufanie, sympatię, chęć pojednania, przyjaźń, czasem nawet miłość albo po prostu... tolerancję i zgodę na bezkonfliktowe, równoprawne współzycie.

Obraz relacji, jaki się wyłania z prac, daleki jest jednak od idealnego: ciągle w kontaktach sąsiedzkich wiele jest stereotypów, niechęci, czasem resentymentów,

zadawnionych urazów czy nieuzasadnionych obaw; a takie nastawienia zagrażają przyszłości. Ciągłe jest wiele do zrobienia na drodze do wzajemnego poznania i akceptacji naszych odmienności.

Prace nagrodzone i wyróżnione przez Jury charakteryzują się zaskakującą dojrzałością sądów młodych ludzi i umiejętnością krytycznego spojrzenia – z dystansem wobec historii, która często dzieliła sąsiadów bardziej, niż zmieniające się granice państw.

Wszystkie nadesłane na konkurs prace zostały wnikliwie przeanalizowane i ocenione przez dwuetapowe Jury. O ostatecznym przyznaniu nagród zdecydowało Jury Finałowe w składzie: prof. prof. Barbara Engelking, Jerzy Kochanowski, Hanna Palska, Andrzej Zbikowski i red. Zbigniew Gluza.

Przyznano 16 nagród I, II i II stopnia (11 zespołowych i 5 indywidualnych), 8 wyróżnień I stopnia (4 zespołowe i 4 indywidualne) oraz 3 nagrody i 1 wyróżnienie I stopnia specjalne – przyznane dla zespołów biorących udział w ścieżce międzynarodowej konkursu. Przyznano także 13 wyróżnień II stopnia (7 zespołowych i 6 indywidualnych) – w postaci książek wysyłanych pocztą.

Łącznie nominowano 41 prac 109 autorów. Przyznano również 3 nagrody pieniężne dla opiekunów prac, a także wyróżnienia honorowe (dyplomy i książki) dla opiekunów wszystkich prac nagrodzonych i wyróżnionych.

Jury przyznało następujące nagrody i wyróżnienia

Nagrody specjalne

I nagroda zespołowa (4000 zł)

Ina Pieczulis, Sandra Ogórkis, Linas Wikialis, Daiwa Wojczulis, Tomasz Senda, Lukas Bernecki z Liceum Ogólnokształcącego (LO) z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku (opiekun Danguole Kosa), **Natalia Ciupak, Anna Kalicka** z VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku (opiekun Piotr Liedke) za podjęcie – we współpracy międzyszkolnej i międzynarodowej – problemu relacji polsko-litewskich i próbę zmierzenia się ze wzajemnymi stereotypami.

II nagrody zespołowe (2400 zł)

Adrian Dransfeld z Berufskolleg Meschede, **Rafał Korzeniec** z LO w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Strzelcach Opolskich za pracę *Westfalczyk pierwszym niemieckim sołtysem w Polsce po roku 1945*, pokazującą szczęśliwy powrót do małej ojczyzny przodków (Beata Czech)

Ann-Christin Spichale, Julia-Marie Spichale z Europagymnasium Bitterfeld, **Fabian Komor** z II LO im. M. Konopnickiej w Opolu, **Dawid Komor** z SRP w Węgrach, za pracę *Gute Nachbarschaft ohne Grenzen – Dobre sąsiedztwo bez granic* – w której zbadali ślady niemieckie w polskiej gminie Węgry i polskie w niemieckim Bitterfeld-Wolfen (Johanna Lemke-Prediger i Łukasz Biły)

I wyróżnienie (1500 zł)

Iwona Kasińska, Inna Nadziejko, Anna Ragińska ze Szkoły Państwowej nr 36 z polskim językiem nauczania w Grodnie (Białoruś) za reportaż historyczny o trudnym życiu na Białorusi na podstawie rozmów ze świadkami historii skonfrontowanych z propagandą „Grodzieńskiej Prawdy” z 1945 roku (Halina Kucharczyk)

I nagrody

zespołowa (3300 zł)

Marcelina Howaniec, Paweł Pietraszek, Weronika Półtorak z Publicznego Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Krempachach za pracę *Czy tylko granice dzielą?* – historię polsko-słowackiego konfliktu na Spiszu o msze w językach narodowych w dwóch wsiach Krempachy i Nowa Biała (Zofia Łukasz, Ewa Pietrzak)

indywidualna (2100 zł)

Marcin Więckowski z LO im. J. Piłsudskiego w Ustrzykach Dolnych za film dokumentalny *Z siekierą na brata* pokazujący relacje polsko-ukraińskie na obszarze Bieszczadów – w przeszłych zdarzeniach i współczesnej pamięci (Marek Andruch, Mariusz Więckowski – ojciec)

II nagrody

zespołowa (2400 zł)

Dominika Gustek, Małgorzata Rybka, Sylwia Rybka z Gimnazjum nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. I. Łukasiewicza w Zespole Szkół (ZS) Miejskich w Jaśle za pracę *Z dziejów sąsiedztwa na południu powiatu jasielskiego* – pokazanie relacji Łemków z Polakami i Ukraińcami w ważnych momentach historii powojennej i życiu codziennym (Wiesław Hap)

indywidualne (1700 zł)

Andrzej Misz z Technikum w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Strzelcach Opolskich za pracę: *Ks. Prałat Wolfgang Globisch – niemiecki Ślązak inicjatorem polsko-niemieckiego pojednania* – biografię wybitnej postaci historii regionu (Beata Czech)

Maria Wirchniańska z LO im. St. Wyspiańskiego w Bieczu, za pracę: *Gładyszowskie polsko-łemkowskie noce i dni po II wojnie światowej* – pokazanie trudnych relacji narodowościowych w małej ojczyźnie autorki, na podstawie losów rodzinnych i historii parafii greckokatolickiej (potem prawosławnej) w Gładyszowie (Małgorzata Błażewicz)

Albert Żochowski z VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku za pracę *Z towarem po demoludach* – pokazanie stosunków, jakie panowały między mieszkańcami bloku wschodniego – w podróżach turystyczno-handlowych (Piotr Liedke)

III nagrody

zespołowe (2100 zł)

Marta Wanicka, Katarzyna Strauchmann, Olga Wanicka z Głuchołazów za pracę *Sąsiedzi* – analizę stosunków polsko-czeskich od II wojny do czasów współczesnych w Głuchołazach i ich okolicach (bez opiekuna)

Anna Bednarek, Klaudia Dąbek, Justyna Dąbkowska, Aleksandra Chomaziuk, Sandra Kubasik, Aleksandra Sondecka, Klaudia Trojanowska z Gimnazjum nr 6 im. Polskich Nauczycieli Tajnego Nauczania w latach 1939–45 za pracę *Najtrudniejszy pierwszy krok... polsko-niemieckie pojednanie*, w nowatorski sposób – przez wielość form, w tym artystycznych – pokazującą okoliczności powstania orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich (Zbigniew Dąbkowski)

Liana Aniol, Agata Cieślik z Gimnazjum im. Ireny Sendler w Toszku za pracę *Pyskowiczanie. Niemcy. Polacy. Śluzacy –* wrażliwość na odnajdywane w teraźniejszości ślady życia dawnych, nieobecnych już mieszkańców wsi (Donata Podkowa)

Wojciech Mańczak, Michał Markowski, Remigiusz Pelka z II LO im. Króla Jana III Sobieskiego w Grudziądzu za pracę *Polski Kaukaz* – pokazującą trudne relacje z wojennymi uchodźcami z Czeczenii i Gruzji, pytania o nieakceptację odmienności, bezduszość, ksenofobię we współczesnej Polsce (Aleksandra Życzyńska, Katarzyna Bartos)

Maciej Gralak, Krzysztof Kubik, Gracjan Kaźmierczak, Damian Kowalewski z Technikum nr 4 w ZS Elektrycznych we Włocławku za czteroczęściowy film *Polacy–Niemcy–Włocławianie. Relacje polsko-niemieckie we wspomnieniach mieszkańców miasta*, zestawiający relacje świadków, obraz wizyt studyjnych, wykłady i debatę (Agnieszka Chmielewska, Dariusz Kostrzewski)

Klaudia Cader, Angelika Supłat z I LO im. M. Kopernika w Żywcu za „reportaż pamięci” *Nie masz już, nie masz w Polsce żydowskich miasteczek. Stosunki polsko-żydowskie na Żywiecczyźnie po II wojnie światowej* (Renata Sowa, Piotr Rypień)

Celina Bartusik, Angelika Barzyk, Weronika Dranka, Joanna Sitek z LO im. St. Wyspiańskiego w Bieczu za opartą na licznych źródłach, wieloperspektywiczną pracę *Stosunki polsko-słowackie po II wojnie światowej w relacjach przedstawicieli obu narodów* (Małgorzata Błażewicz)

Michalina Antoniewska, Agnieszka Bieniek, Angelika Kuźbit z ZS Ogólnokształcących w Kamiennej Górze za pracę z socjologicznym zacięciem *Diagnoza stosunków polsko-czeskich na przykładzie wzajemnych relacji mieszkańców Lubawki–Žacléřa i innych okolicznych miejscowości* (Aleksandra Piątkowska)

Krzysztof Wilhelm Lechowski, Adam Leonowicz, Kamil Adrian Piech, Dawid Rożko z VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku za pracę *Hiba coś o nich wiemy? Polskie wyobrażenia związane z mniejszością białoruską i Białorusią w XX wieku* – o stereotypach narodowych w konfrontacji z rzeczywistością w momentach przełomowych dla historii (Piotr Liedke)

indywidualna (1200 zł)

Aleksandra Krupiarz z II LO w ZS Ogólnokształcących nr 3 w Gliwicach za pracę *Gdy broń poszła na bok, a otworzyły się usta...* o relacjach Polaków, Niemców, Ukraińców, Rosjan na współczesnych Ziemiach Zachodnich w momencie powojennych przesiedleń (Maria Grażyna Szepe)

Wyróżnienia I

zespolowe (1500 zł)

Seweryna Czaja, Dawid Galeński z Gimnazjum w Sierakowicach za reportaż filmowy *Historia niełatwa, ale bliska* – o relacjach polsko-niemiecko-kaszubskich w swojej miejscowości tuż po wojnie (Adrian Klawikowski)

Patrycja Palichleb, Kamil Krupa z XXI LO im. św. Stanisława Kostki w Lublinie za pracę *Relacje polsko-ukraińskie na wschodniej Lubelszczyźnie* pokazującą wpływ pamięci o powojennych walkach bratobójczych na obecne relacje mieszkańców obu narodowości (Aleksander Petkiewicz)

Sylwia Belczyk, Magdalena Frydrych z II LO im. Konstytucji 3 Maja w Krośnie za pracę pokazującą powojenne losy Łemków na Podkarpaciu (Elżbieta Longosz)

Mikołaj Kuszka, Jędrzej Kaliczyński z ZS z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Hławieckim za pracę opowiadającą powojenną historię wsi przez wspomnienia Polaków przesiedlonych tu z Kresów, Ukrainki i Niemki, które tu pozostały mimo wysiedleń – o wspólnym doświadczeniu ludzi różnych narodowości, którym było cierpienie (Jerzy Necio)

indywidualne (760 zł)

Sylwia Wójcik z V LO im. Jana Heweliusza w Legnicy za bogatą dokumentacyjnie pracę *Muchów 27*, pokazującą mieszkające w jednym domu polską rodzinę Wójcików i niemiecką Haak – polsko-niemieckie sąsiedztwo po wojnie i długą powojenną przyjaźń (Joanna Świącik)

Anna Chraścina z Gimnazjum nr 1 w ZS nr 1 w Wiśle za pracę *Problem Śląska Cieszyńskiego po II wojnie światowej oczami świadków* (Alicja Pylypenko-Czeczor, Ewa Śmiałkowska)

Laura Marchewka z ZS im. M. Kopernika w Nowym Żmigrodzie za pracę *Łemkowie – nasi sąsiedzi* pokazującą powojenne prześladowania Łemków na tle bogatej historii Łemkowszczyzny (Elżbieta Adamczyk)

Monika Konopka z I LO im. O. Kolberga w Kościanie za pracę *Wymiany między Zbiorcą Szkołą Gminną a Wilhelm-Pieck-Oberschule-Lichte w latach 1984–89* (Janusz Grupiński)

Wyróżnienie II

zespolowe (książki)

Michał Gogolewski, Gracjan Góral, Piotr Pozorski, Malwina Wojciechowska z VI LO im. St. Czarnieckiego w Szczecinie za film *Rzeź–Akcja–Sąsiedzi* – oparty na relacji polskiej mieszkanki Wołynia (Dariusz Okoń)

Anna Smuda, Anna Stęchły, Emilia Marszolek, Adrian Pajka z I LO z Oddziałami Dwujęzycznymi im. T. Kościuszki w ZS Ogólnokształcących w Mysłowicach za pracę *...Po drugiej stronie, sąsiedzi, których nie było...* (Sylwia Plewa)

Katarzyna Bugajska, Weronika Gulbinowicz z I LO im. St. Żeromskiego w Goleniowie za pracę *Uśpiona świadomość. Budowa społeczności i relacji międzyludzkich jako skutek przesiedleń po II wojnie światowej* (Jarosław Popowski)

Izabela Krzywicka, Justyna Zawadzka z ZS Ponadgimnazjalnych im. A. Mickiewicza w Lubaniu za pracę „*Stare*” i „*mlode*” pokolenie – relacje Polaków z sąsiadami przed i po wprowadzeniu stanu wojennego. *Różnice światopoglądowe* (Grzegorz Wieczorek)

Andrzej Balon, Zofia Konieczny, Sara Oleszowska, Karolina Polewik, Michał Rusin, Sandra Sekuła, Marta Stańczak, Marta Szydłowska z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Żernicy za pracę *Historia odległa, a tak bliska...* pokazującą dramatyczne wojenne i powojenne losy mieszkańców Żernicy i okolicznych wiosek (Genowefa Suchecka, Barbara Rusin)

Beata Pułka, Zuzanna Szpajda, Paulina Górską z II LO im. Króla Jana III Sobieskiego w Grudziądzu za pracę *Polacy–Niemcy w Grudziądzu. Wspólna historia po II wojnie światowej* (Aleksandra Życzyńska, Ewa Biedrzycka)

Klaudia Andryka, Magdalena Biegiewska, Natalia Kojalowicz, Maria Kurulczyk, Bartosz Próchnicki, Marcin Ratajczak, Marta Stympin, Mateusz Wiśniewski z ZS Ponadgimnazjalnych im. Pamięci Ofiar Terroryzmu 11 Września 2001 w Kaliszu

Pomorskim za pracę *Autochtonka i przyjezdna. Doświadczenia mieszkanek gminy Kalisz Pomorski w pierwszych latach po II wojnie światowej* (Aleksandra Radecka, Maciej Rydzewski)

indywidualne (książka)

Agata Okoń z Gimnazjum nr 19 im. J. Czechowicza w Lublinie za pracę *Polak, Niemiec – dwa bratanki* (Ewa Grodecka, Teresa Okoń – matka)

Weronika Grzeszczyk z LO im. O. Kolberga w Kościanie za pracę *Gra pozorów* pokazującą relacje między Polakami i Ukraińcami zatrudnionymi w gospodarstwie ogrodniczym w Skarżeniu (Janusz Grupiński)

Zuzanna Jacewicz z II LO im. Króla Jana III Sobieskiego w Grudziądzu za pracę *O Polaku i Niemcach, co w jednym żyją kraju* – o wrastaniu w nowe środowisko polskich emigrantów lat 90. (Aleksandra Życzyńska)

Patrycja Sierżant z ZS Ponadgimnazjalnych nr 2 im. T. Konopińskiego w Ludowie Polskim za pracę *Lorzendorf – relacje sąsiedzkie w Wawrzęcicach po 1945 roku* (Barbara Przyszlak)

Neli Khachatryan z Publicznego Gimnazjum nr 2 Sportowe w Tarnowskich Górach za pracę *Mała Armenia. Cykl wywiadów z przedstawicielami diaspy ormiańskiej w Polsce* (Mariusz Hermanowicz)

Anna Kuźlik z I LO im. M. Skłodowskiej-Curie w Rykach za pracę *Nigdy chyba, jak teraz, nie byliśmy tak daleko od siebie. Nie wszyscy. A jednak zbyt wielu* pokazującą różne postrzeganie sąsiedztwa na wsi i w mieście (Grażyna Szlendak)

Nagrody dla nauczycieli:

Nagroda I (1600 zł)

Piotr Liedke z VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku za opiekę nad trzema pracami siedmiorga laureatów, w tym nad pracą, która otrzymała I nagrodę specjalną dla zespołów międzynarodowych

Nagroda II (1300)

Małgorzata Błażewicz z LO im. St. Wyspiańskiego w Bieczu za opiekę nad dwiema pracami pięciu laureatek

Beata Czech z Centrum Kształcenia Ustawicznego w Strzelcach Opolskich za opiekę nad dwiema pracami trojga laureatów, w tym nad pracą, która otrzymała II nagrodę specjalną dla zespołów międzynarodowych

Warszawa, 24 czerwca 2013

Komunikat podpisało Jury Finałowe

(–) Barbara Engelking

(–) Zbigniew Gluza

(–) Jerzy Kochanowski

(–) Hanna Palska

(–) Andrzej Żbikowski